

УДК 725.1:614.215

Черняк А.С.

*аспірантка кафедри АПЦБіС,**Київський національний університет будівництва і архітектури**Науковий керівник Чернявський В.Г., доктор арх., професор*

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ ФОРМУВАННЯ САНАТОРНО-КУРОРТНИХ ЗАКЛАДІВ НА БАЗІ ТЕРМАЛЬНИХ ДЖЕРЕЛ ЗАКАРПАТТЯ

Анотація: в статті проаналізований сучасний стан санаторно-курортних закладів Закарпатської області, визначений ряд факторів, що мають безпосередній вплив на їх функціонування, а також визначені основні напрямки їх формування з виділенням перспективних.

Ключові слова: *санаторно-курортні заклади, матеріально-технічна база, сталий розвиток, енергоефективність, геотермальна енергія*

Постановка проблеми. Закарпатська область має всі необхідні умови для розвитку санаторно-курортного лікування та оздоровлення, адже має значний рекреаційний потенціал, проте існує ряд факторів, що не дозволяють використовувати його в повній мірі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням формування рекреаційного простору Карпатського регіону присвятив свої наукові роботи Юрчишин Г., методичні рекомендації щодо архітектурного проектування рекреаційних споруд та комплексів розробили Скрипин Т.В., Поліщук Л.К., Василюшин Я.В., Лукомська З.В., Козак О.Н. Природно-рекреаційний потенціал Закарпаття відображено в працях Мацоли В.І., Рутинського М.Й.; Кравців В.С., Євдокименко В.К., Габрель М.М. досліджували принципи формування та шляхи реалізації рекреаційної політики в Карпатському регіоні.

Мета статті .

Виявити сучасний стан в сфері проектування та будівництва санаторно-курортних закладів на термальних джерелах в Закарпатті методом спостереження (первинного натурного обстеження), статистичного аналізу літературних джерел щодо розвитку лікувально-рекреаційного туризму та виокремити перспективні напрямки формування цих закладів.

Виклад основного матеріалу. Підвищення конкурентоспроможності регіонів шляхом розвитку туризму та курортно-рекреаційної сфери є однією із п'яти стратегічних цілей, визначених «Державною стратегією регіонального розвитку на період до 2020 року» та «Регіональною стратегією розвитку Закарпатської області до 2020 року». На сьогодні мережа санаторно-курортних, туристично-рекреаційних та готельних закладів Закарпаття нараховує 328

об'єктів, в яких одночасно можна розмістити 19,6 тис. осіб. Станом на 1 січня 2013 року на базі використання мінеральних і термальних вод області функціонує 56 санаторіїв та установ відпочинку, місткістю 7254 тис. ліжок. У мережу санаторно-курортних та оздоровчих закладів (термінологія джерела: спеціалізовані засоби розміщування) входять 18 санаторіїв, 4 санаторії-профілакторії, 23 бази відпочинку, 2 пансіонати з лікуванням, 2 пансіонати відпочинку, 2 будинки відпочинку, 1 курортна поліклініка, 3 дитячі оздоровчо-санаторні позаміські заклади цілорічної дії та 2 дитячі санаторії. Найбільша кількість перерахованих суб'єктів зосереджена у Тячівському (26,8%), Свалявському (14,3%), Хустському (10,7%), Виноградівському (8,9%) та Мукачівському (7,1%) районах [1,2].

Рис.1. Діаграма кількості та місткості санаторно-курортних закладів Закарпаття з 2000 р. по 2013 р. [1]

Провівши аналіз динаміки змін кількості та місткості існуючих санаторно-курортних закладів області протягом 2000-2013 років можна виявити наступні фактори, що призводять до такої ситуації:

- 1) значна зношеність матеріально-технічної бази, технологічне відставання,
- 2) поява нових методів лікування і діагностики,
- 3) неспроможність населення оплачувати відпочинок у закладах відпочинку внаслідок зменшення реальних доходів громадян та зростання вартості путівок,
- 4) невідповідність високих цін якості санаторно-курортних послуг,
- 5) низький розвиток транспортної та інженерної інфраструктури,

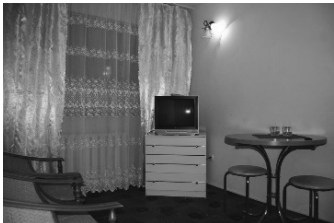
- б) відсутність широкодоступного інформаційно-рекламного забезпечення діяльності закладів.

Санаторно-курортні заклади, побудовані у 1950-1960 рр., наразі перебувають у стані значного фізичного зносу елементів зовнішніх огорожуючих конструкцій та внутрішнього оздоблення і потребують проведення значної реконструкції. Також відмічена моральна застарілість обладнання, що використовується з лікувальною та оздоровчою метою. Наприклад, рекреаційно-спортивна база «Закарпаття» у м. Берегово, побудований у 1967 році, як спортивна база для тренування та реабілітації спортсменів олімпійської збірної. Наразі функціонує, як оздоровчий комплекс з готелем на 56 номерів, місткістю 134 місця і відкритими басейнами з унікальною термальною водою: великий басейн розміром 51х22,2 м, температурою води 32°C і два маленькі басейни, розміром 5,4х22,2 з температурою води 44°C, з яких функціонує лише один, та навчально-спортивна база з комплексом для проведення змагань: приміщення для греко-римської боротьби, художньої гімнастики, футболу, волейболу, критий корт для великого тенісу, велика зала для гри в гандбол. З 2012 року розпочато реконструкцію спортивного комплексу: спортивних залів та роздягалень, систем вентиляції, що триває і до сьогодні, демонтовано вишку для тренування по фрістайлу, проте ремонт приміщень роздягалень, вбиралень для відвідувачів термальних басейнів та заміни покриття басейнів не проводиться і до сьогодні. Можна відмітити позитивну тенденцію до енергоефективності: були встановлені сучасні імпорتنі котли (виробництва Чехії), в яких холодна вода системи водопостачання бази нагрівається за рахунок термальної та теплообмінників.

На противагу, у тому ж м. Берегово з 2003 року розпочалось будівництво лікувально-оздоровчого комплексу «Жайворонок-Пачірта», який ввели в експлуатацію у 2011 році. Інфраструктура комплексу включає готель з двох двоповерхових корпусів та вілли «Баст» на 23 номери, місткістю 56 місць, ресторан, кафе «Lark», 3 басейни з термальною водою зі свердловини №15-Т: критий басейн з джакузі з температурою 33°C та 42°C відповідно і відкриті басейни прямокутної форми (для дітей та для дорослих), та відкритий басейн з артезіанською водою криволінійної форми, спортзал, міні-зоопарк, лазню, соляну кімнату та косметичний салон.

У табл.1 проілюстровано порівняння реального стану двох комплексів на базі термальних джерел, що функціонують у м. Берегово.

Табл.1. Порівняльна таблиця стану санаторно-курортних закладів на базі термальних джерел м. Берегово на 2016 р.[3,4]

	рекреаційно-спортивна база «Закарпаття»	лікувально-оздоровчий комплекс «Жайворонок-Пачірта»
Загальний вигляд		
Умови проживання	- номер економ (19 од.) 	- номер стандарт
	- номер стандарт 	- номер напівлюкс
	- номер напівлюкс 	- номер люкс
	- номер люкс (6 од.) 	

Роздягальні та душові термального комплексу		
Басейни		

Визначені фактори дозволяють виявити наступні основні напрямки формування санаторно-курортних закладів протягом 2000-2013 років:

- 1) скорочення на 19% кількості санаторіїв та установ відпочинку, які спеціалізуються на оздоровленні населення;
- 2) зростання на 18.5% загальної місткості існуючих санаторно-курортних закладів;
- 3) з 2006 по 2013 рік - зростання на 3% кількості осіб, які були оздоровлені у санаторно-курортних (оздоровчих) закладах [2];
- 4) будівництво нових санаторно-курортних закладів, що відповідають соціальним замовленням та естетичним вподобанням суспільства (з 2003 року);

- 5) сталий розвиток гірських сіл та селищ;
- 6) енергоефективність – використання енергоефективних матеріалів, обладнання, конструкцій, систем;
- 7) використання традиційних місцевих будівельних матеріалів та збереження етнічних рішень в конструктивних схемах та стилістичному оформлення екстер'єрів та інтер'єрів санаторно-курортних закладів.

У зв'язку зі значним моральним старінням та технічною відсталістю санаторно-курортні заклади радянських часів потребують реконструкції, саме тому і відзначається їх скорочення. А в тих заклади, де проведені заходи щодо реконструкції окремих елементів будівель варто відзначити збільшення місткості.

Проте, саме будівництво нових санаторно-курортних закладів сприяє зростанню кількості оздоровленого населення, що сприяють підтриманню засад сталого розвитку: раціональне використання природних ресурсів та задоволення потреб нинішнього покоління без шкоди для можливості майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби [2]. Хоча варто відмітити значну нерозвиненість транспортних сполучень та цінову недоступність для населення багатьох сучасних санаторно-курортних закладів Закарпаття, що відповідають світовим стандартам та тенденціям.

Геотермальна енергія термальних джерел Закарпаття є значним енергоресурсом регіону, її енергетичний потенціал складає 0,86 млн. тонн умовного палива, що є другим за значенням серед відновлюваних джерел енергії після малої гідроенергетики [2]. Тому раціональним буде її активніше використання для забезпечення опалення та гарячого водопостачання санаторно-курортних закладів.

На Закарпатті історично головним будівельним матеріалом житлових будинків було дерево: зі зрубу зводили стіни, з дерев'яним покриттям влаштовували дахи. Переважно дахи були чотирихилі (часто вкриті соломою) та двоххилі з усіченими зверху фронтонами (т.з. «німецький дах»), часто з великими гостроверхими слуховими вікнами [5]. Для замків та палаців характерними були круглі або прямокутні у плані вежі з завершеннями у вигляді флюгерів та курантів. Ці елементи житлових будівель та фортифікаційних споруд перейшли і до цивільних будівель, в тому числі у зовнішнє оформлення санаторно-курортних закладів.

Висновки.

Серед визначених основних напрямків формування санаторно-курортних закладів виявлено, що перспективними можна вважати: будівництво нових санаторно-курортних закладів, що формуватимуться на засадах концепції сталого розвитку з урахуванням вимог енергоефективності та збереженням етнічних особливостей архітектури регіону.

Список використаних джерел

1. Закарпаття – санаторії та туризм [Текст]: Статистичний збірник / Держ. ком. статистики України, Головне упр. Статистики у Закарпатській обл. / О. А. Рябцева (відп. за вип.). – Ужгород, 2014. – 99 с.
2. Стратегія розвитку Закарпатської області на період до 2020 року. – с.18, 22, 45-47.
3. Оздоровчий комплекс Жайворонок [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zhayvoronok.net/about-us/>
4. Закарпаття м. Берегово [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://beregovo.at.ua/>
5. Федака П.М. Народне житло українців Закарпаття XVIII-XX століть: автореф. дис. На здобуття наук. ступеня доктора історичних наук: спец. 07.00.05 «етнологія»/П.М. Федака. – Київ, 2009. – 45с.

Аннотация: в статье проанализировано современное состояние санаторно-курортных учреждений Закарпатской области, определен ряд фактор, которые имеют непосредственное влияние на их функционирование, а также определены основные направления их формирования с выделением перспективных.

Ключевые слова: санаторно-курортные учреждения, материально-техническая база, устойчивое развитие, энергоэффективность, геотермальная энергия

Annotation: the article analyzes the current state of sanatorium establishments of the Transcarpathian region, defines a number of factors that have a direct impact on their functioning, identifies the main directions of their formation with the identification of perspective.

Keywords: sanatorium establishments, material and technical base, sustainable development, energy efficiency, geothermal energy